

NELIPÜHA AD 2021

Jh 3:16–21 (Jl 3:1–5; Ap 2:1–13)

16 Sest nõnda on Jumal maailma armastanud, et Ta oma ainusündinud Poja on andnud, et ükski, kes Temasse usub, ei hukkuks, vaid et tal oleks igavene elu.

17 Jumal ei ole ju läkitanud oma Poega maailma, et Ta kohut mõistaks maailma üle, vaid et maailm Tema läbi päästetaks.

18 Kes Temasse usub, selle üle ei mõisteta kohut, ja kes ei usu, selle üle on kohus juba mõistetud, sest ta ei ole uskunud Jumala ainusündinud Poja nimesse.

19 Ent kohus on see, et valgus on tulnud maailma, aga inimesed on armastanud pimedust enam kui valgust, sest nende teod on kurjad.

20 Igaüks, kes teeb halba, vihkab valgust ega tule valguse juurde, et ta tegusid ei paljastataks.

21 Aga kes teeb tõtt, see tuleb valguse juurde, et ta teod saaksid avalikuks, sest need on tehtud Jumalas.

Sissejuhatus

Kiriku pärimuse järgi on neljanda evangeeliumi autoriks apostel Johannes, keda evangeeliumis endas nimetatakse «jüngriks, keda Jeesus armastas». Johannes pärines Galileast Betsaidast, ta oli Sebedeuse ja Saloome poeg ning apostel Jaakobus Vanema vend. Pärimuse järgi elas ta ainsana Jeesuse kaheteistkümnest apostlist kõrge vanaduseni ning suri loomulikku surma.

Evangeeliumi lõpul sõnastab autor ühemõtteliselt oma kirjatöö eesmärgi: «Jeesus tegi jüngrite ees veel palju muid tunnustähti, mida ei ole sellesse raamatusse kirja pandud, aga need on kirja pandud, et te usuksite, et Jeesus on Kristus, Jumala Poeg, ja et teil uskudes oleks elu Tema nimes.» (Jh 20:30j) Kirikuisad järeldavad sellest, et Johannese evangeelium on kirjutatud aasta 100 paiku¹, tükk aega pärast kolme esimest evangeeliumi, mida autor tundis ja mida ta pidas vajalikuks täiendada eeskätt õpetuslikult seisukohalt.

Erinevalt kolmest esimesest evangeeliumist, mis põhiosas keskenduvad Jeesuse avaliku tegevuse viimasele aastale ning kujutavad seda jätkuva teekonnana Galileast Jeruusalemma, kus «viiakse lõpule kõik see, mis prohvetid on kirjutanud Inimese Pojast» (Lk 18:31), kõneleb Johannes kolmest erinevast korrast, mil Jeesus Galileast Jeruusalemma rändas, ning kuigi on mitmeid teiste evangeeliumidega kattuvaid

---

¹ Uuemas kirjanduses on mitmeid autoreid, kes on Johannese evangeeliumi arvatava kirjutamisaja nihutanud märksa varasemaks, ajavahemikku aastast 40 kuni aastani 60.

jutustusi, on umbes üheksa kümnendikku Johannese evangeeliumis esitatud materjalist selline, mida ei leia ülejäänud kolmest.

Laias laastus jaguneb Johannese evangeelium kaheks suureks osaks, mida võiks pealkirjastada kui «Jeesus ja maailm» (Jh 1:19–12:36) ning «Jeesus ja Tema jüngrid» (Jh 13:1–21:25). Esimese osa raamistuseks on ühelt poolt üldine sissejuhatus kogu evangeeliumile (Jh 1:1–18) ning teiselt poolt pessimistlik kokkuvõte (Jh 12:37–50), milles tõdetakse, et «ehkki Jeesus oli nende silma all teinud nii suuri tunnustähti, ei uskunud nad siiski Temasse» (Jh 12:37).

Evangeeliumi keskseks teoloogiliseks teemaks on Selle tulemine, «kes tuleb ülalt» ja «on üle kõikide» (Jh 3:31) ning kes, olles «pärit Jumala juurest», «läheb tagasi Jumala juurde» (Jh 13:3). Just siin vastanduvad teravalt [vaenulik] maailm ja Jeesuse jüngrid, kusjuures tolle vaenuliku, jumalatu maailma esindajateks on paraku eeskätt need, kes peaksid olema Jumala omad ja kelle süü on seetõttu märksa rängem kui nende oma, kes on sündinud [vaimulikult] pimedana.² Evangeeliumi proloogis väljendatakse seda sõnadega: «Ta tuli omade keskele, ent omad ei võtnud Teda vastu.» (Jh 1:11)

Vastandiks on need, kes Ta vastu võtavad – neile «andis Ta meelevalla saada Jumala lasteks» (Jh 1:12). Nagu Jumala igavene Sõna sai lihaks, sündides inimesena siia maailma, nii sünnivad Temas need, kes «usuvad Tema nimesse», igaveseks eluks. Jumala Poeg on tulnud alla maa peale (vrd nt Jh 6:33), et maapealsed võiksid Temas saada ülendatud taevasse. Temas on «taevas avatud» (vrd Jh 1:51) ning pärast oma ülestõusmist on Jeesus läinud taevasse, Isa juurde, tagasi, et seal omadele aset valmistada (Jh 14:2).

Kiriku traditsioon näeb Johannese evangeeliumi ka väga sakramentaalse tekstina: selle keskmes on algusest lõpuni nii ristimine kui armulaud³, millele lisandub jüngritele pattudest lahtimõistmise meelevalla andmine pärast Jeesuse ülestõusmist (Jh 20:22j).

Vähemalt analoogia tuletab Johannese evangeeliumi ülesehitus meelde ka vanakirikliku jumalateenistuse jagunemist katekuumenite ja usklite missaks.⁴ Esimese osa kõrgpunktiks oleks sellise vaatlusviisi puhul pimedana sündinu tervendamine (Jh 9) kui ettevalmistus ristimiseks ning Laatsaruse ülesäratamine surnuist (Jh 11) kui ristimise võrdpilt, mille kommentaariks sobivad Jeesuse poolt veidi hiljem öeldud sõnad: «Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, kui nisuiwa ei lange maasse ega sure, siis see jääb üksi, aga kui see sureb, siis see kannab palju vilja. Kes oma elu armastab, see kaotab selle, ja kes oma elu vihkab selles maailmas,

² Vrd Jh 9:41: «Kui te oleksite pimedad, ei oleks teil pattu. Aga et te nüüd ütlete: «Meie näeme», siis jääb teie patt teile.»

³ Kuigi Johannese evangeelium ei too erinevalt kolmest esimesest evangeeliumist meieni Püha Õhtusöömaaja kirjeldust.

⁴ See seletaks ka – arkaandistsipliini silmas pidades –, miks Johannes ei kirjelda Püha Õhtusöömaaga.

see hoiab selle igaveseks eluks. Kes tahab mind teenida, peab järgnema mulle, ja kus olen mina, sinna saab ka mu teenija.» (Jh 12:24–26) Evangeeliumi teine osa – usklike missa võrdpildina – keskendub viimasel õhtusöömaajal kõneldule ja toimunule, risti ja ülestõusmise müsteeriumile ning uuele elule, mis ulatub ajast igavikku (vrd Jh 21:22j).

Igal juhul tuleb Johannese evangeeliumi lugedes ja tõlgendades pidada meeles ühelt poolt pidevat vastuolu Jeesuse ja Tema omade ning vaenuliku, jumalatu maailma vahel, ning teiselt poolt seda, et evangeeliumis avalduvad usutõed Jeesuse, Jumala lihaksaanud Sõna kohta kõnelevad samaaegselt ka nendest, kes nagu Temagi «ei ole sündinud verest, ei liha tahtest, ei mehe tahtest, vaid Jumalast» (Jh 1:13).

Keelelisi märkuseid

Nõnda – sõna οὕτως tähenduseks võib olla nii «sel viisil», «selliselt» kui ka «niivõrd», «nii väga».

Kui loeme Jh 3:16 paralleelselt kahe eelneva salmiga, saame järgmise skeemi:

- A Nõnda nagu Mooses ülendas kõrbes vaskmao – nõnda (just sellisel viisil) on Jumal ka oma ainusündinud Pojas [teostunud lunastuses] maailma armastanud.
- B Nõnda peab ülendatama Inimese Poeg – nõnda on Jumal andnud oma ainusündinud Poja.
- C Et igäihel, kes usub, oleks Temas igavene elu – et ükski, kes Temasse usub, ei hukkuks, vaid et tal oleks igavene elu.

Maailma – τὸν κόσμον – sõna κόσμος tähistab korrastatud ilmaruumi, maailma, ülekanutult ka inimkonda, samuti maailma («selle ilma») asjadekorraldust; sellel sõnal võib olla ka negatiivne, vaenulik tähendusvarjund («jumalatu maailm»).

On...armastanud – ἠγάπησεν – sõna ἀγαπάω tähendab «armastama», «[kellelegi] head soovima», ka «[kellegi järele] janunema/õhkama».⁵ Kreeka keeles siin tarvitatud aoristi ajavorm tähistab enamasti lõpetatud tegevust, s.t see, kui väga või millisel viisil Jumal on maailma armastanud, puudutab siinkohal konkreetset sündmust või tegevust, s.t ainusündinud Poja andmist, Temas teostunud lunastust.

Oma ainusündinud Poja – τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ – võiks tõlkida ka «oma Poja – Ainusündinu» (s.t kõik ja kõige kallima, mis Tal anda oli).

On andnud – ἔδωκεν – sõna δίδωμι tähendab «[kellelegi midagi] andma», «[kedagi/midagi] kellelegi üle andma/loovutama», «[kedagi mingisse ametisse] määrama», «[kedagi millekski] volitama».

⁵ Sarnase tähendusvarjundiga on heebrea אָהַב – «armastama», «[kellegi järele] õhkama».

Ükski, kes Temasse usub – πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν – sõna πιστεύω – «uskuma», «[midagi] tõeks pidama», «[milleski] veendunud olema», «[millelegi oma] usaldust panema» – tuleneb verbist πείθω – «veenma», «veenduma», «veendunud olema», «usaldama», «usalduma», «kuulda võtma», «uskuma».

Ei hukkuks – μὴ ἀπόληται – sõna ἀπόλλυμι tähendab «hävitama», «purustama», «ära kaotama», «tapma», «hukkama», «hukkuma», «kaduma», «hävima».

Igavene – αἰώνιον – sõna αἰώνιος kasutatakse eeskätt ilma alguse ja lõputa olemise kohta, ent see võib tähistada ka ajastut kui teatud terviklikku (ja enamasti inimlikult mõõtnatut) ajavahemikku.

Elu – ζωὴν – sõna ζωή tähistab elu ja elus olemist pigem abstraktselt, erinevalt sõnast βίος, mis tähistab enamasti konkreetset kellegi [elatud] elu (Uues Testamendis sageli ka elatist ja eluhüvesid).⁶

Läkitanud – ἀπέστειλεν – sõna ἀποστέλλω tähistab enamasti kindla ülesandega läkitamist (määramist).

Kohut mõistaks – κρίνη – sõna κρίνω⁷ tähendab «eraldama», «eristama», «[välja] valima», «läbi katsuma», «hinnangut andma», «kohut mõistma (kohtuotsust langetama)», ka «hukka mõistma»⁸.

Päästetaks – σωθῆ – sõna σώζω tähendab «päästma», «tervendama», «vabastama»⁹.

Ei mõisteta kohut – οὐ κρίνεται – originaalis kasutatakse siin oleviku ajavormi, mis enamasti tähistab praegu toimuvat (või antud juhul mitte toimuvat) jätkuvat tegevust.¹⁰

Kohus – ἡ κρίσις – sõna κρίσις tähendab «eraldamine», «lahutamine», «lõhestamine», «läbikatsumine», «valikutegemine», «kohtumõistmine», «[hukkamõistev] kohtuotsus».¹¹

⁶ Niisiis on ζωή «elu minus», βίος aga «minu elu».

⁷ Sõna κρίνω – «kohut mõistma» – on Johannese evangeeliumis kasutatud 19 korda, sõna κρίσις – «kohus» – 11 korda. Mõlemal on Johannese sõnumis määrav tähtsus.

⁸ 1739. aasta Piiblis: «et temma ma-ilma piddi hukkamoistma».

⁹ Kuna siin on tegemist vastandiga kohtumõistmisele, võib tõlkimisel tõsiselt kaaluda sõna «vabastama» või koguni sõnade «vabadusse päästma» kasutamist.

¹⁰ 1739. aasta Piiblis: «tedda ei moisteta mitte hukka» ja samas salmis hiljem: «jubba se on hukkamoistetud».

¹¹ 1739. aasta Piiblis: «hukkamoistminne»; 1989. aasta Uue Testamendi tõlkes: «kohtumõistmine».

Pimedust – τὸ σκότος – sõna σκότος – «pimedus» – tuleneb tõenäoliselt sõnast σκιά – «vari».¹²

Teod – τὰ ἔργα – sõna ἔργον tähistab eeskätt tegevust, tööd, ka töötulemust, kitsamalt ka tegu, iseäranis töö käigus ja teatava tulemuse saavutamiseks sooritatavat tegu.

Kes teeb halba – ὁ φαῦλα πράσων – sõna πράσων tähistab eeskätt millegi regulaarset tegemist, millegagi tegelemist, millegi harrastamist või teostamist. Sõna φαῦλος tähenduseks on nii «halb», «rikutud», «[moraalselt] madal» kui ka «väärtesetu», «tühine».¹³

Ei paljastataks – μὴ ἐλεγχθῆ – sõna ἐλέγχω tähistab nii [halbade tegude] paljastamist kui ka nendes süüdi mõistmist (ja nende eest karistamist).¹⁴

Aga kes teeb tõtt – ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν – sõna ποιέω tähendab «tegema», «teostama», ka «loomama»¹⁵. Sõna ἀλήθεια – «tõde» – koosneb eitavast eesliitest α ja verbist λανθάνω – «varjul olema», «peidetud/tundmatu olema».¹⁶

Saaksid avalikuks – φανερωθῆ – sõna φανερόω – «avalikuks saama», «nähtavaks saama», «teatavaks saama» – tuleneb sõnast φῶς – «valgus».¹⁷

On tehtud – ἐστὶν εἰργασμένα – sõna ἐργάζομαι – «tegema», «töötama», «teostama» – tuleneb sõnast ἔργον (vt vastavat keelelist märkust).

Sisuline analüüs

Johannese evangeeliumi kolmanda peatüki teises pooles seisvate Jeesuse (või evangelisti) sõnade mõistmiseks on hädavajalik pidada meeles konteksti, millesse need asetuvad. Need on osa Jeesuse dialoogist Nikodeemosega, kes oma isikus kehastab valikut, mille peavad tegema – või kohtumõistmist, mille peavad läbi tegema – kõik,

¹² Pimedus ei eksisteeri iseseisvalt, vaid tekib valguse varjamise/varjutamise tulemusena, niisiis võiks öelda ka, et inimesed «on armastanud valguse puudumist rohkem kui valgust [ennast]».

¹³ Eelnevas salmis kasutatud sõna πονηρός – «kuri» – tähistab veidi konkreetsemat, enamasti selgelt kahjulikku ning endaga valu ja kannatust kaasa toovat halba, ka õelust ja pahatahtlikkust.

¹⁴ 1739. aasta Piiblis: «ei pea laidetama»; 1968. aasta piiblitõlkes: «ei laidetaks».

¹⁵ Muuhulgas on siit pärit ka sõna ποίημα – «teos», «poeem» –, nt Ef 2:10: «Sest meie oleme Tema teos...», mida võiks tõlkida ka: «Meie oleme Tema loome...» või tõeliselt poeetiliselt: «Meie oleme Tema poeem...»

¹⁶ See tähendab, et tõde on kreeka keeles ja meeles miski, mis on (või vähemalt peaks olema) ilmselge, vastuvaidlematult äratuntav.

¹⁷ Samast tüvest on pärit nt venekeelne sõna фонарь – «latern».

kes Jeesusega kokku puutuvad, just nii, nagu see on kokku võetud Johannese evangeeliumi proloogis: «Tõeline valgus, mis valgustab iga inimest, oli maailma tulemas. Ta oli maailmas, ja maailm on tekkinud Tema läbi, ja maailm ei tundnud Teda ära. Ta tuli omade keskele, ent omad ei võtnud Teda vastu. Aga kõigile, kes Tema vastu võtsid, andis Ta meelevalla saada Jumala lasteks.» (Jh 1:9–12)

Lugemist tuleks kindlasti alustada kui mitte kolmanda peatüki algusest, siis vähemalt 14. ja 15. salmist: «Nõnda nagu Mooses ülendas kõrbes vaskmao, nõnda peab ülendatama Inimese Poeg, et igapähe, kes usub, oleks Temas igavene elu.» Tegemist on vastusega Nikodeemose küsimusele «Kuidas see on võimalik?» (Jh 3:9)¹⁸, mis oli seotud Jeesuse eelnevate sõnadega sellest, et Jumala riiki ei või pärida keegi, kes ei ole ülalt sündinud (Jh 3:3; vrd Jh 1:13), ning et see ülalt sündimine leiab aset vee ja Vaimus (Jh 3:5). Viimasele lisab väga olulise – ja Jh 3:16–17 kontekstis määrava ning ülevalt sündimist selgelt Jeesuse ristiohvriga siduva – aspekti apostel Johannese mõttearendus tema esimeses kirjas: «Tema on see, kes tuli vee ja verega – Jeesus Kristus. Ta ei tulnud üksnes veega, vaid vee ja verega, ja Vaim on selle tunnistajaks, sest Vaim on tõde. Jah, tunnistajaid on kolm: Vaim, vesi ja veri, ja need kolm on üks.» (1Jh 5:6–8)

Jeesus näitab, et Jumala riigi «nägemiseks» möödapääsmatult vajalik ülalt sündimine on võimalik ainult seetõttu ja teostatav üksnes seeläbi, et see, kes on ülalt taevast alla tulnud, läheb sinna ka tagasi (Jh 3:13). Ta «ülendatakse» sinna, aga mitte selles mõttes, justnagu poleks Ta seal enne olnud või seda enne väärinud, vaid inimlikult mõistetamatul, lausa vastuvõetamatul viisil seeläbi, et Ta tõstetakse üles ristipuule naelutatuna, nagu kord Moosese poolt ridva otsa kinnitatud vaskmadu, mida vaadates need, keda olid salvanud Iisraeli rahva kallale läkitatud (NB! Jumala enda poolt läkitatud!) surmavad mürkmaod (4Ms 21:4–9).

Jeesus ütleb: «Tõesti tõesti, ma ütlen sulle, meie räägime, mida teame, ja tunnistame, mida oleme näinud, ja ometi ei võta teie meie tunnistust vastu. Te ei usu mind juba siis, kui ma räägin maistest asjadest, kuidas te usuksite siis, kui ma teile räägiksin taevaseid asju?» On täiesti selge, et mitte keegi ei suuda inimliku mõistuse abil näha Jeesuses, iseäranis Tema ristisurmas, miskit, mis oleks ülalt taevast – ega ka taevasse ülendamist.

Sarnaselt arutleb apostel Paulus esimeses kirjas korintlastele: «Juudid nõuavad tunnustähti ja kreeklased otsivad tarkust, meie aga kuulutame ristilöödud Kristust, kes on juutidele ärrituseks ja paganaille narruseks, aga neile, kes on kutsutud, olgu juutidele või kreeklastele, on Ta Kristus, Jumala vägi ja Jumala tarkus. Ükski praeguse ajastu valitsejaist ei ole seda ära tundnud, sest kui nad seda oleksid tundnud, ei oleks nad kirkuse Issandat risti löönud. Aga meile on Jumal selle ilmutanud Vaimu kaudu, kuna Vaim uurib läbi kõik, ka Jumala sügavused.» (1Kr 1:22–24; 1Kr 2:8.10)

---

¹⁸ See küsimus võib olla nii siiras kui ka skeptiline või koguni küüniline – või isegi kõike kolme korraga.

Kõrberännaku-aegne vaskmao lugu on Jeesuse jaoks võrdpilt sellest, milleks Tema on nüüd maailma tulnud: samal viisil, nagu Jumal päästis tookord iisraellased mürkmadude nuhtlusest, nii päästab Ta nüüd oma ainusündinud Poja läbi hukatusest need, kes usuvad Tema nimesse.

Mooses kehastab tolles võrdpildis Jumalat ennast. Surmavad mürkmaod on Jumala kohus, vaskmahu kujutab Jeesust. Moosese (s.t viimselt Jumala enda) sõnale toetudes vaskmaole vaatamine tähistab Jeesusesse uskumist, ja nagu esimene tagas mao poolt salvatule tervenemise ja ellujäämise, toob teine patu tõttu hukkamisele määratuile pääsemise. Nagu Iisraeli rahvas oli Moosese juhtimisel teel Töötatud Maa poole, nii jõuavad need, kes järgnevad Jeesusele, igavesse ellu.

Vaskmao loos rõhutatakse, et mürkmaod ei tulnud ise, vaid Jumal läkitas nad rahva sekka (4Ms 21:6) – selleks, et rahva üle tema sõnakuulmatuse pärast kohut mõista ja teda karistada. Nüüd on Jumal läkitanud aga oma Poja – oma Ainusündinu, s.t kõik ja kõige kallima, mis Tal anda on –, aga mitte selleks, et maailma üle kohut mõista, vaid et maailm päästa. Kusjuures – ja siin võime näha seost ka 1Ms 3:15 protoevangeeliumiga: «Ma tõstan vihavaenu sinu ja naise vahele, sinu seemne ja tema seemne vahele, kes purustab su pea, aga kelle kanda sa salvad.» – Ta teeb seda mitte lihtsalt oma ainusündinud Poega läkitades, vaid Teda *andes*, patuste eest loovutades.¹⁹

Kohtumõistmine, mis kahtlemata kannab hukkamõistmise alatooni, ei tähista siin mitte niivõrd jumaliku otsuse langetamist inimeste igavese saatusse kohta, kuivõrd pigem inimeses endas teostuvat vahe- ja valikutegemist, mis ühtlasi osutub otsuseks iga otsustaja või valikutegija enda üle. Nagu öeldud, on selle «kohtumõistmise»²⁰ elavaks kehastuseks Nikodeemos, kes seisab valiku ees, kas kuuluda nende hulka, kes tunnustavad Jeesust taevast tulnuna ja Ta jumaliku Valgusena vastu võtavad, või nende hulka, kes ei võta Teda vastu ning seeläbi ise ennast hukka ja hukatusse mõistavad.

On selge, et kui siin vastandatakse valgus ja pimedus, siis ei peeta silmas mitte ainult inimeste moraalseid valikuid, vaid eeskätt otsustamist Selle poolt või vastu, kelle kohta juba evangeeliumi alguses öeldakse, et «tõeline valgus, mis valgustab iga inimest, oli maailma tulemas. Ta oli maailmas, ja maailm on tekkinud Tema läbi, ja maailm ei tundnud Teda ära» (Jh 1:9j). Või nagu Jeesus ise veidi hiljem, pärast seda, kui Tal oli kord jälle kirjatundjate ja variseridega tegemist olnud: «Mina olen maailma valgus. Kes järgneb mulle, ei käi pimeduses, vaid tal on elu valgus.» (Jh 8:12)

---

¹⁹ Vrd nt Rm 4:25: «...kes loovutati meie üleastumiste pärast ja äratati üles meie õigekssaamise pärast.» ja Rm 8:32: «Tema, kes oma Poegagi ei säästnud, vaid loovutas tema meie kõikide eest, kuidas Ta ei peaks siis koos Pojaga meile kõike muud kinkima?»

²⁰ Kreeka keeles κρίσις – «kriis».

Pimedus ei ole miskit muud kui valguse puudumine. See tähendab, et igaüks, kes hülgab valguse, valib paratamatult pimeduse, mõistab ennast ise pimedusse. Kes hülgab tõelise Valguse, see mõistab ennast igavesse hukatusse, sest ainult selles tõelises Valguses on inimeste elu, millest ei ole osa kellelgi, kes Teda vastu ei võta (vrd Jh 1:4j).

Nagu Jeesus on Valgus, nii on Ta ka Tõde²¹ ning ainus tee Isa juurde ja igavesse ellu (vrd Jh 14:6). See, kes on andunud kurjale, see vihkab valgust, ei tule valguse juurde ega võta seda vastu. Ta vihkab ka tõde ja ei ole võimeline selles elama ega seda tegema: «Teie olete oma isast kuradist ning tahate teha oma isa himude järgi. Tema on mõrtsukas algusest peale, ta ei püsinud tões, sest temas ei ole tõde.» (Jh 8:44)

See, kes teeb tõtt ja selles elab, «tuleb valguse juurde» (Jh 3:21). Siin tuleb taas rõhutada, et tegemist ei ole mitte niivõrd moraaliküsimusega, vaid Jeesus, Jumala ainusündinud Poeg ise on Valgus ja Tõde ja Elu ja Tee. Kahtlemata tähendab Tema juurde tulemine, Tema vastuvõtmine ning Temas elamine ja püsimine ka lahtiütlemist moraalselt halvast ning püüdlemist hea poole, kuid see on õigupoolest õige «kohtumõistmise»²² tulemus, mitte eeldus, millest lähtudes justkui Jumal kohut mõistaks.

Võime öelda veelgi radikaalsemalt: kurjast lahtiütlemine ja hea tegemine on võimalik üksnes siis, kui inimene usub Jumala ainusündinud Poja nimesse (vrd Jh 3:18) ning on veest ja Vaimust Jumala riiki sündinud (vrd Jh 3:5), sest «lihast sündinu on liha» (Jh 3:6) ja peab minema kõige liha teed, ning üksnes «Vaimust sündinu on vaim» ja võib kanda «vilja igaveseks eluks» (Jh 4:36).

«Tõe tegemine», millest siin kõneldakse, tähendab eeskätt tões elamist, s.t oma elu, viimselt kogu oma olemuse kujundamist tõelevastavaks, tõega kooskõlas olevaks. Selle juurde kuulub ka täielik lahtiütlemine valest.²³ Apostel Johannes väljendab seda oma esimeses kirjas nõnda: «Kes ütleb: «Mina tunnen Teda», aga ei pea Tema käske, see on valetaja ja temas ei ole tõde. Kuid kes peab Tema sõna, selles on tõesti Jumala armastus saanud täiuslikuks. Sellest me tunneme ära, et oleme Temas. Kes ütleb enese püsivat Temas, see on ka ise kohustatud käima nõnda, nagu Tema on käinud.» (1Jh 2:4–6)

Sellega haakuvad väga hästi ka sõnad valguse juurde tulijate «tegude avalikuks saamisest» (vrd Jh 3:21): kindlasti ei peeta siin silmas oma heade tegudega kiitlemist,

---

²¹ Ning «täis armu ja tõde» (Jh 1:14).

²² Ehk võiks ka öelda: õige poolevaliku.

²³ Siin on sobiv meenutada Aleksander Solženitsõni kuulsat manifesti «Elagem ilma valeta», milles ta muuhulgas ütleb: «Just siin peitub meie tähele panemata jäetud, kõige lihtsam, kõige käepärasem tee vabanemiseks: isiklik osavõtmatus valest! Las vale varjutab kõik, las võimutseb kõige üle, meie alustame vastupanu kõige vähemast: ärgu ta võimutsegu minu vahendusel! See on läbimurd meie tegevusetuse näilisest ringist – kõige hõlpsam meile, kõige hävitavam valed. Sest kui inimesed tõmbuvad valest eemale, lakkab vale lihtsalt olemast.» (Venekeelne originaal)

vaid, eriti sõna φανερώω – «avalikuks saama» – etümoloogiat silmas pidades²⁴ seda, et need, kes on tulnud Valguse juurde ja selle omaks võtnud ning kelle teod «on tehtud Jumalas», sünnivad «valguse lasteks» (Jh 12:36), rõivastuvad «valguse relvadega» (Rm 13:12) ning saavad ise «valguseks Issandas» (vrd Ef 5:8).

Kõik see ei kuulu kuhugi kaugesse, määramatusse tulevikku. «Kohtumõistmine», s.t valiku tegemine toimub praegu. Ikka sellesama valiku tegemine viimselt elu ja surma vahel: «Ta tuli omade keskele, ent omad ei võtnud Teda vastu. Aga kõigile, kes Tema vastu võtsid, andis Ta meelevalla saada Jumala lasteks, neile, kes usuvad Tema nimesse.» (Jh 1:11j)

Jutluseks

Nelipüha koos nelipühanädalaga lõpetab nii kirikuaasta esimese poole kui Septuagesima pühapäevaga alanud rohkem kui saja päeva pikkuse perioodi, mille keskmes on Kristuse kannatuste, surma, ülestõusmise ja taevasseinemise pühitsemine.

Nelipüha juhatab sisse kirikuaasta teise poole, mida tihtipeale nimetatakse kiriku poolaastaks. Nelipüha ennast tähistatakse ka kiriku sünnipäevana, kuna sel päeval pidasid Püha Vaimu annist osa saanud apostlid oma esimese jutluse ning seni suletud uste taha varjunud saja kahekümne-pealisele kogudusele liideti ristimise läbi juurde kolm tuhat hinge.

Nelipühalt asendav lugemine Apostlite tegude raamatust (Ap 2:1–13) on EELK lugemiskava järgi igal lugemisaastal sama, erinevad on aga Vana Testamendi lugemine ja Evangeelium. Vanakiriklikku Evangeeliumi (Jh 14:23–31) loetakse EELK lugemiskava järgi 1. lugemisaastal (tõsi, paar salmi lühemalt: Jh 14:23–29).

Kolmanda lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks (Jl 3:1–5) on ka apostel Peetruse poolt Nelipüha jutluses tsiteeritud lõik prohvet Joeli raamatust, milles on juttu viimseil päevil sündivast Vaimu väljavalamisest kogu Jumala rahva üle. Peetruse interpretatsiooni kohaselt täitus see tõotus nimelt Nelipühalt, ning prohveti sõnad «Igaüks, kes hüüab appi Issanda nime, pääseb» (Jl 3:5; Ap 2:21) seostab ta enesestmõistetavalt Jeesusega.

Kui esimese ja teise lugemisaasta Evangeeliumid kõnelevad Püha Vaimu kui Lohutaja ja Tõe Vaimu läkitamisest pärast Jeesuse kannatamist, surma, ülestõusmist ja taevasseinemist, siis kolmanda lugemisaasta Evangeeliumis Püha Vaimu otseselt ei nimetata. Küll aga on Jumala Vaimust juttu eelnevalt, rõhuga sellel, et Jumala riiki

---

²⁴ Vt eelviimast keelelist märkust.

pääsemiseks on möödapääsmatu sündida ülevalt, veest ja Vaimust, ning saada ka ise liha asemel vaimuks.²⁵ Siit on võimalik leida ka seos nelipühasündmusega.

Veelgi olulisem seos saab aga nähtavaks siis, kui mõtleme sellele, mis toimus Nelipühal pärast Püha Vaimu väljavalamist: apostlid läksid rahva sekka ja Apostlite tegude raamat toob meieni Peetruse peetud esimese kristliku jutluse, mille keskseks sõnumiks on kuulutus Jeesus Kristuses teostunud lunastusest, millest igaüks, kes Temasse usub, saab osa meelearanduse ja ristimise (s.t veest ja Vaimust sündimise) kaudu, milles ühtlasi kingitakse Püha Vaimu and (Ap 2:38).

Nagu Apostlite tegude raamatus öeldakse, «lõikas see [sõnum] neile südamesse ja nad ütlesid Peetrusele ja teistele apostlitele: «Mida me peame tegema, mehed-vennad?» (Ap 2:37) – mis on see muud kui seesama «kohtumõistmine», milles kõneleb mitte ainult Johannese evangeeliumi 3. peatükk, vaid sisuliselt kogu Johannese evangeelium tervikuna?

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Jumal on läkitanud oma ainusündinud Poja maailma päästma. Ta on seda teinud oma täieliku eneseandmise, oma ristisurma läbi. Niiväga ja just sellisel viisil on Jumal maailma armastanud, et isegi Tema Ainusündinud Poja tapmine ei too endaga kaasa kohtu- ega hukkamõistmist, vaid on saanud lunastuseks neilegi, kes Ta oma ülekohtuste kätega risti löid (vrd Ap 2:23.37)
2. See ei tähenda, nagu polekski mingit kohtumõistmist. Aga kohtumõistmine toimub hoopis teisel viisil: meie ise oleme need, kes enda üle kohut mõistame, ja seda seeläbi, kas me võtame Jumala Poja ning Temas pakutava pääste ja armu vastu või lükkame tagasi. Mingit muud võimalust ei ole: me kas valime valguse, tõe ja elu või pimeduse, vale ja surma koos sellest tuleneva igavese hukatusega. Valik on meie – aga see ei tähenda, nagu jätkaks Jumal meid selle valiku tegemisel üksi, omaenda hooleks. Jumal tuleb meile appi ning teeb selle valiku võimalikuks oma Vaimu, oma Sõna, oma õndsakstegevate armuvahendite, eeskätt ristimise kui uuestisündimise sakramendi väes.
3. Kristuse kui tõelise Valguse, Tõe ja Elu vastuvõtmine tähendab valmisolekut elada tões ja valguses, öelda otsustavalt lahti vales ja pimedusest ning saada Temas ka ise elu ja tõe valguseks maailmale (vrd Mt 5:14). Eeskätt Kristusest tunnistust andes, aga kahtlemata ka Issanda käskudele vastavat elu elades, nii et meie «teod saaksid avalikuks, sest need on tehtud Jumalas» (Jh 3:21).

---

²⁵ Seda ei tohi mõista liha ja vaimu vastandamisena ihu ja hinge tähenduses. «Liha» tähistab siin langenud, patust, rikutud ja hukkaminevat inimest (tervikuna, nii ihu kui hingega) ning «vaim» uut, ülalt sündinud, Jumala lapseks saanud inimest (samuti tervikuna, nii ihu kui hingega).